

Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Școala doctorală „Psihologie Cognitivă Aplicată”

Minciuna și atitudinile privind minciuna:

Diferențe individuale la copii, adolescenți și părinți

Rezumatul tezei de doctorat

Doctorand
Iulia Clara Butean

Coordonator științific
Prof. univ. dr. Adrian Opre

2020

Mulțumiri

În primul rând aș dori să îi mulțumesc coordonatorului meu științific, prof. univ. dr. Nicolae Adrian Opre, pentru susținerea și încrederea oferită pe întregul parcurs al studiilor doctorale. M-am bucurat de prezența dumnealui încă de la începutul dezvoltării mele profesionale, apoi am avut privilegiul ca dânsul să-mi coordoneze lucrarea de licență încurajându-mă și motivându-mă mereu să îmi depășesc limitele. Sprijinul constant combinat cu libertatea oferită pentru studiul temei prezente, au fost unul dintre principalele aspecte care m-au ajutat în procesul elaborării ei.

Un rol deosebit de important este cel îndeplinit de membri comisiei de îndrumare, fără de care, această teză ar fi fost mult mai săracă, dacă nu chiar imposibilă: conf. univ. dr. Laura Visu-Petra, prof. univ. dr. Mircea Miclea și lect. univ. dr. Sebastian Pinte, cărora le mulțumesc pentru ajutor. Îmi îndrept recunoștința înspre conf. univ. dr. Laura Visu-Petra, pentru răbdarea deosebită pe care mi-a oferit-o și mai ales pentru modul în care m-a învățat să abordez cercetarea științifică. Îi mulțumesc în mod deosebit pentru implicarea constantă pe parcursul acestor ani și pentru exemplul de rigurozitate și meticulozitate cu care m-a inspirat. Îi mulțumesc prof. univ. dr. Mircea Miclea atât pentru disponibilitatea neprețuită cât și pentru discuțiile creative, pline de înțelepciune legate de cercetarea științifică și relevanța ecologică a acesteia. Colaborarea cu prof. univ. Mircea Miclea și răspunsurile valoroase la dilemele privind comportamentul simulant, au adus cursivitate cercetării mele. Îi mulțumesc domnului lector univ. dr. Sebastian Pinte pentru disponibilitatea și aportul domniei sale în ceea ce privește partea metodologică și statistică a lucrării prezente.

Îi mulțumesc colegei mele, drd. Monica Buta, pentru implicarea ei în realizarea celui de-al doilea studiu. Mulțumesc de asemenea drd. Ionuț Mone pentru ajutorul acordat în realizarea celui de-al treilea studiu; contribuția lor mi-a înlesnit simțitor întreg parcursul doctoral.

Apreciez în mod deosebit ajutorul colegilor: dr. Gabriela Groza (care m-a îndrumat înspre partea de cercetare), dr. Răzvan Jurchiș, drd. Bianca Blaj, drd. Andrada Faur, drd. Antonia Mărincaș, drd. Alexandra Sabău, lect. univ. Sebastian Vaida, Gabriel Vonaș, dr. Oana Ghimbuluț, Ana Moldovan (CJRAE) și mulți, mulți alții.

Nu în ultimul rând mulțumesc, conducerii grădinițelor și școlilor, fără de care această cercetare nu ar fi putut fi realizată: Grădinița cu PP “Licurici”, „Mica Sirenă”, „Albinuța”, „Dumbrava minunată”, și Liceele “Raluca Ripan”, „Energetic”, ‘Sportiv’ și “Alexandru Borza”. Mulțumesc consilierilor școlari, întregului colectiv de muncă, părinților, elevilor și preșcolarilor pentru participare și implicare.

Îmi îndrept întreaga recunoștință înspre părinții și familia mea pentru încrederea și suportul necondiționat. Îi mulțumesc mult lui Raul, pentru sprijinul și mai ales răbdarea de care a dat dovadă.

Îi mulțumesc lui Dumnezeu că am ajuns până aici.

Cuprins

1. INTRODUCERE	4
2. OBIECTIVE GENERALE	6
3. CERCETĂRI ORIGINALE	7
3.1. Studiul 1. Strategiile parentale prin minciună (eng. <i>parenting by lying</i>) și percepțiile preșcolărilor privind onestitatea	7
3.2. Studiul 2. Poveștile morale și sinceritatea preșcolărilor în relație cu percepțiile lor și consecințele privind onestitatea	13
3.3. Studiul 3. Predictorii diferențelor individuale privind acceptabilitatea minciunii în adolescență: explorarea influenței dezirabilității sociale, a trăsăturilor de tip <i>callous-unemotional</i> și somatizării	21
4. IMPLICAȚII ȘI CONCLUZII.....	25
4.1. Contribuții metodologice.....	28
4.1. Limite	28
4.2. Direcții viitoare de cercetare	28
4.3. Implicații practice ale cercetării	29

1. INTRODUCERE

Onestitatea reprezintă un principiu important care ne ghidează comportamentul moral. Puține comportamente precum minciuna sau sinceritatea au o influență atât de mare asupra vieții noastre de zi cu zi și asupra relațiilor interpersonale. Minciuna reprezintă un comportament condamnabil și necorespunzător (Bok, 1978), dar care face parte din viața noastră și suntem obișnuiți să o utilizăm din când în când. De-a lungul istoriei, din folclor, aflăm faptul că mincinoșii sunt pedepsiți pentru comportamentul lor, iar religia ne ghidează prin reguli împotriva folosirii acesteia.

În societatea actuală, minciuna este descurajată, fiind considerată negativă, imorală cu consecințe negative asupra relațiilor. În ciuda costurilor, există multe situații sociale în care minciuna este încurajată și folosită frecvent, făcând parte din experiența umană. De exemplu, politicienii obișnuiesc să înșele oamenii pentru a câștiga voturi, părinții își mint copiii pentru a le controla comportamentul, iar copiii mint pentru a evita pedeapsa. Mai mult decât atât, spunem uneori că suntem mulțumiți de cadoul primit de ziua de naștere, în ciuda faptului că ne-am dori ceva diferit, suntem obișnuiți să oferim complimente despre mâncarea cuiva, deși de fapt nu am considerat-o a fi gustoasă. Astfel, nu putem discuta despre minciună fără să observăm paradoxul acesteia: minciuna este condamnată și judecăm mincinoșii pentru că încalcă regulile morale, dar, în același timp, minciuna este folosită de societate cu scopul de a proteja sentimentele persoanei sau pentru a ne proteja propria persoană. În plus, părinții fie îi învață pe copiii lor direct că a minți este greșit, fie modelează comportamentul simulat prin faptul că ei, la rândul lor spun minciuni (Lavoie et al., 2016). Toate acestea fiind spuse, este esențial pentru copii să învețe diferențele dintre contextele adecvate din punct de vedere social, moral și cele neadecvate de utilizare a minciunii, deoarece uzitarea acesteia într-o manieră necorespunzătoare îi poate afecta pe ceilalți și pe ei înșiși.

În ceea ce privește comportamentul simulat, studiile arată că minciuna apare timpuriu, încă de la vârsta de 2-3 ani, copii spunând la început minciuni antisociale, nesofisticate, cu scopul de ascunde o greșeală (Evans & Lee, 2013). Pe măsură ce cresc, copiii încep să producă și minciuni prosociale, în beneficiul celorlalți sau din politețe (Popliger et al., 2011). Pe parcursul dezvoltării, datorită maturității cognitive, copiii încep să devină din ce în ce mai performanți în utilizarea minciunilor (Talwar & Crossman, 2011). Cercetările extinse au arătat că minciuna este

un proces adaptativ, iar studiile ar trebui să se axeze pe examinarea minciunii la copii, aceștia reprezentând o categorie de o importanță critică dacă scopul nostru este cel de a înțelege natura multi-duală a minciunii.

În ceea ce privește modul în care copiii înțeleg minciuna, studiile arată că pe parcursul dezvoltării lor, copiii încep să devină mai iscuțiți în a identifica adevărul și minciuna, iar percepțiile privind adevărul și minciuna se dezvoltă treptat, evoluând de la o conceptualizare concretă și inflexibilă spre o conceptualizare abstractă și flexibilă. Literatura arată că, chiar dacă copiii încep să spună minciuni de timpuriu, atitudinile lor privind minciuna se schimbă de-a lungul timpului, pornind de la a accepta mai puțin minciuna înspre o acceptare mai nuanțată și mai complexă a acesteia.

Ulterior, ajungând la adolescență, o etapă importantă în dezvoltare, comportamentul simulant începe să crească din perspectiva frecvenței, fiind asociat cu diverse probleme, precum agresivitate, tulburare de conduită, sau delincvență (Stouthamer-Loeber, 1986). Comportamentul simulant reprezintă un indicator pozitiv al dezvoltării în copilărie, însă poate deveni problematic în adolescent, atunci când este folosit inadecvat și excesiv. Astfel că, natura duală a minciunii se poate observa prin faptul că reprezintă un aspect normativ al dezvoltării și al vieții sociale, dar și un comportament problematic al copiilor. Mai mult, fiind expuși agenților sociali, copiii pot învăța să înșele în mod selectiv, să maximizeze beneficiile și să reducă la minimum prejudiciul. Atunci când copiii nu învață avantajele mărturisirii adevărului și folosesc minciuna ca strategie pentru a controla comportamentul altei persoane, mediul din care provin susține la rândul lui utilizarea minciunii. Prin urmare, utilizarea comportamentului simulant devine un comportament problematic al copiilor (Talwar și Crossman, 2011).

Având în vedere complexitatea minciunii și a acestor două perioade sensibile de dezvoltare - preșcolăritatea și adolescența - în care abilitățile socio-cognitive legate de comportamentul simulant se dezvoltă (Walczyk & Fargerson, 2019), obiectivul general al acestei teze este de a contribui la îmbogățirea literaturii științifice în această direcție.

2. OBIECTIVE GENERALE

Obiectivul general al tezei este acela de a clarifica anumite aspecte privitoare la investigarea comportamentului stimulant, precum și a atitudinilor față de minciună în două perioade de dezvoltare sensibile ale copiilor: preșcolăritatea și adolescența. Din acest obiectiv general, am derivat obiective specifice, care sunt prezentate în cele 3 studii realizate.

Prin urmare, obiectivele primului studiu sunt următoarele:

- *Evaluarea frecvenței “parenting by lying” la părinții din România*
- *Examinarea percepțiilor privind onestitatea în scenarii ipotetice (engl. vignette) la copii de 4 și 5-6 ani*
- *Determinarea relației dintre “parenting by lying” și percepțiile copiilor privind minciuna*

Obiectivele celui de-al doilea studiu sunt:

- *Testarea efectului poveștilor morale în promovarea onestității la preșcolarii de 3-6 ani*
- *Evaluarea comportamentului simulant (minciuna) al preșcolarilor în paradigma rezistenței la tentație*
- *Explorarea relației dintre comportamentul copiilor privind minciuna, anticiparea mărturisirii adevărului, precum și a consecințelor acesteia în scenariul ipotetic*

În acest studiu am investigat comportamentul simulat, aceasta fiind prima cercetare care a examinat congruența dintre anticiparea mărturisirii adevărului și a consecințelor acesteia într-un scenariu ipotetic - din perspectiva copilului și cea a părintelui.

Obiectivul celui de-al treilea studiu este:

- *Identificarea diferențelor individuale privind acceptabilitatea minciunii la adolescenții de 14-19 ani*

Cel de-al treilea studiu include pentru prima dată somatizarea și trăsăturile *callous-unemotional* alături de acceptabilitatea minciunii.

Pentru a atinge obiectivele de mai sus, am efectuat următoarele trei demersuri de cercetare pe care le prezentăm succint.

3. CERCETĂRI ORIGINALE

3.1. Studiul 1. Strategiile parentale prin minciună (eng. *parenting by lying*) și percepțiile preșcolărilor privind onestitatea

Strategiile parentale prin minciuna (eng. *Parenting by lying*) reprezintă practici folosite de părinți, cu scopul de a manipula starea emoțională și comportamentală a copiilor (Heyman, Luu et al., 2009). Părinții spun copiilor diverse afirmații neadevărate legate de categorii precum: mâncare, prezența/absența părintelui, comportament neadecvat sau cheltuirea banilor. Studiile care au analizat conceptul de *parenting by lying* subliniază importanța acestei practici în socializarea și dezvoltarea comportamentului moral al copiilor. Cercetarea noastră își propune să investigheze utilizarea minciunilor instrumentale ca strategie parentală de control al comportamentului copiilor și să determine dacă această practică influențează percepțiile copiilor despre minciună și adevăr.

Conceptul de *parenting by lying* a fost de puțin timp studiat în literatură, iar primul articol care a analizat efectul acestei practici la adulți a fost realizat de Setoh și colaboratorii (2020). Rezultatele studiului arată că expunerea în copilărie la *parenting by lying* a fost asociată cu o mai mare utilizare a minciunilor îndreptată către părinți în perioada adultă. De asemenea, adulții care utilizau mai mult minciuna erau și cei care manifestau mai multe probleme psihosociale (Setoh și colab., 2020). Cu toate acestea, până în prezent, niciun studiu nu a investigat legătura dintre *parenting by lying* și percepțiile copiilor privind adevărul și minciuna.

Studiul de față

Primul obiectiv al cercetării noastre a vizat *evaluarea frecvenței conceptului "parenting by lying" la părinții din România.*

Al doilea obiectiv al tezei prezente îl reprezintă *examinarea percepțiilor privind onestitatea în scenarii ipotetice (engl. vignette) la copii de 4 și 5-6 ani.* Am examinat percepțiile copiilor asupra minciunii și adevărului la preșcolarii cu vârsta între 4 și 6 ani, mai precis acuratețea lor în identificarea minciunii și a adevărului, evaluările morale privind minciuna și adevărul alături de consecințele pentru adevăr și minciună.

În cele din urmă, obiectivul nostru a fost să explorăm dacă există o relație între *"parenting by lying"* și percepțiile copiilor privind onestitatea. Din câte știm, acesta este primul

studiu care a investigat conceptul de *parenting by lying* în legătură cu percepțiile copiilor privind minciuna și adevărul.

Pe baza cercetărilor anterioare (Heyman și colab., 2013, Lavoie și colab., 2016, Bussey, 2000; Talwar și colab., 2016) presupunem că majoritatea părinților își mint copiii; instrucțiunile pe care părinții le oferă copiilor despre minciună diferă semnificativ de ceea ce cred părinții cu privire la acceptabilitatea minciunilor din *parenting by lying*; preșcolarii de 5-6 ani identifică mai acurat minciuna și adevărul în viniete, față de preșcolarii de 4 ani; preșcolarii de 5-6 ani evaluează negativ minciuna și pozitiv adevărul, comparativ cu preșcolarii de 4 ani; preșcolarii de 5-6 ani au o preferință mai mare de a pedepsi minciuna și de a recompensa adevărul, față de preșcolarii de 4 ani; în final ne-am îndreptat atenția și spre relația dintre strategiile de *parenting by lying* și percepția copiilor privind minciuna și adevărul.

Metodă

Participanți

La acest studiu au participat cincizeci și nouă de preșcolari din România, cu vârsta cuprinsă între 4 și 6 ani alături de părinții lor.

Instrumente

Instrumente utilizate pentru părinți:

A) *Scala de acceptabilitate privind minciuna (Revised Lie Acceptability Scale; Oliveira și Levine, 2008)*. Scala măsoară variabilitatea la nivel individual a atitudinilor față de minciună.

B) *Chestionarul de parenting by lying (Parenting by lying; Heyman și colab., 2013)*. Am evaluat strategiile parentale prin minciună (eng. *parenting by lying*) printr-un chestionar format din 16 itemi. Părinții au fost chestionați cu privire la patru categorii de minciuni instrumentale, care constau în afirmații neadevărate legate de mâncare, prezența sau absența părintelui, comportament neadecvat și cheltuirea banilor. Alături de acest chestionar, părinții au răspuns la un set de afirmații neadevărate, legat de emoții pozitive și personaje imaginare.

C) *Acceptabilitatea parenting-ului by lying (Parent's approval of parenting by lying; Heyman și colab., 2013)*. Părinții au fost rugați să evalueze măsura în care aprobă utilizarea *parentingului by lying*.

D) *Acceptabilitatea minciunii copilului (Child lie acceptability scale; Heyman și colab., 2013)* Părinții au completat o scală de acceptabilitate a minciunii copilului care a implicat scenarii de minciună pentru copii (Heyman și colab., 2013).

E) În cele din urmă, părinții au fost întrebați cu privire la utilizarea minciunii de către copiii lor.

Instrumente utilizate pentru copii:

A) *Viniete*- 4 viniete pentru fiecare copil (Bussey, 1999). Vinietele erau similare cu cele utilizate de Bussey (1999). Un exemplu de vinetă utilizată în studiul nostru este următorul: *“I. Maria nu și-a spălat dinții înainte de a merge la culcare. Tatăl Mariei a întrebat-o dacă și-a spălat dinții. Maria a spus : “Da, i-am spălat “(minciuna)” sau “Nu, nu mi-am spălat dinții” (adevărul)”*.

Procedură

Părinții au oferit informații demografice și am obținut consimțământul informat al părinților înainte de începerea studiului. După ce copiii au intrat în cameră, le-am spus că ne vom juca cu cuvinte și, după ce am citit vinieta, am urmat îndeaproape procedura utilizată de Bussey (1999), analizând următoarele aspecte:

1) *Comprehensiunea* a fost evaluată cu două întrebări de control: o întrebare despre eveniment („Ce a făcut personajul?”) și o întrebare despre enunț („Ce a spus personajul?”).

2) *Acuratețea identificării minciunii și adevărului* a fost evaluată întrebându-i pe copii: „Personajul l-a/a mințit(-o) pe (mama / tată / fratele) sau a spus adevărul? ”.

3) *Evaluarea morală a minciunii și adevărului* a fost examinată întrebându-i pe copii: „Vreau să-mi arăți cât de bine sau rău a fost că personajul a spus (minciuna/adevărul)”. Copilul a ales din următoarea scală: „foarte bine”, „destul de bine”, „puțin bine”, „puțin rău”, „destul de rău”, „foarte rău”.

4) *Emoțiile au fost evaluate prin următoarele întrebări adresate copiilor:* „Cum s-a simțit (personajul) pentru că a spus adevărul/minciuna?”

5) Copiii au fost întrebați dacă protagonistul ar merita o pedeapsă sau o recompensă.

După viniete, copiii au fost rugați să ofere răspunsuri libere la șase întrebări despre strategiile parentale prin minciună. În cele din urmă, copiii au fost întrebați dacă de obicei mint și să explice ce înseamnă să spui minciuni

Rezultate

Majoritatea părinților, mai precis 98,3% dintre aceștia au raportat faptul că îi spun propriului copil cel puțin o minciună similară cu cele 16 exemple oferite. Cea mai frecventă minciună, care a fost raportată de 78% dintre părinți, a implicat credința falsă că, dacă copilul

mente, îi va crește nasul precum lui Pinocchio. Prima noastră ipoteză a fost confirmată, arătând că majoritatea părinților își mint copiii. Rapoartele părinților cu privire la instrucțiunile pe care le oferă despre minciună, arată că 93% dintre părinți răspund că nu și-au învățat niciodată verbal copiii să spună minciuni. Nu am găsit nicio asociere între instrucțiunile pe care părinții le oferă copiilor despre minciună și ceea ce cred ei despre acceptabilitatea minciunilor din *parenting by lying* ($\chi^2(1, 53) = .104$, Nagelkerke $R^2 = .005$, $p = .747$). În ceea ce privește acuratețea copiilor pentru identificarea adevărului și a minciunii, rezultatele noastre arată faptul că vârsta prezice acuratețea copiilor în a identifica minciunile, $b = 2.216$, $SE = 1.134$, $Wald(1) = 3.818$, $odds\ ratio = 9.167$, 95% interval de încredere = [.993, 84.6], $p = .048$.

În ceea ce privește evaluarea morală a adevărului și a minciunii, datele noastre arată că 71,2% dintre copii evaluează pozitiv adevărul și 96,6% evaluează negativ minciuna. Nu am găsit nicio asociere semnificativă între vârstă și evaluarea morală a minciunii și a adevărului. Referitor la consecințele pentru adevăr și minciună, datele noastre arată că vârsta prezice preferința pentru pedepsirea minciunii, $b = 1.753$, $SE = .678$, $Wald(1) = 6.673$, $odds\ ratio = 5.769$, 95% interval de încredere = [.1.52, 21.80], $p = .010$. Un ultim rezultat demonstrează că în eșantionul nostru nu am găsit o asociere semnificativă între *parenting by lying* și percepțiile copiilor privind adevărul și minciună.

Discuții

Studiul de față și-a propus să investigheze conceptul de *parenting by lying* într-un eșantion de 59 de părinți care au copii preșcolari. În primul rând, cei mai mulți părinți își mint copiii pentru a le influența comportamentul. Majoritatea părinților (98,3%) au raportat că îi spun propriului copil cel puțin o minciună similară cu cele 16 exemple oferite. Rezultatele noastre sunt în concordanță cu cele găsite de Heyman și colaboratorii (2013), care arată că 84% dintre părinții din SUA și 98% părinți din China au raportat că le spun copiilor cel puțin o minciună din aceeași categorie de exemple.

În al doilea rând, nu am găsit nicio asociere între aprobarea *parenting-ului by lying* de către părinți și instrucțiunile pe care aceștia le oferă copiilor despre minciună. Cu alte cuvinte, rezultatele noastre sugerează că aprobarea părinților privind *parenting by lying* diferă de modul în care aceștia își instruiesc în mod explicit copiii despre utilizarea minciunii.

În ceea ce privește acuratețea copiilor în identificarea minciunii și adevărului, am aflat că preșcolarii de 5-6 ani identifică mai ușor minciuna în viniete, în comparație cu copiii de 4 ani. Rezultatele noastre sunt similare cu rezultatele anterioare (Bussey, 1999), unde au fost identificate diferențe semnificative de vârstă în ceea ce privește acuratețea între copiii preșcolari (4 ani) și copiii mai mari (8 și 12 ani). Nu am identificat diferențe de vârstă în ceea ce privește evaluările morale ale copiilor despre minciună și adevăr. De asemenea, trebuie să avem în vedere faptul că eșantionul nostru conține copii de vârste apropiate și este posibil să nu fi fost detectate unele diferențe. Dintr-o perspectivă exploratorie, am investigat legătura dintre *parenting by lying* și percepția copiilor privind minciuna și adevărul. Nu am găsit asocieri între variabile, fiind posibil ca efectul *parenting-ului by lying* să nu poată fi detectabil la această vârstă fragedă.

Există câteva limite care trebuie să fie luate în considerare. O primă limită reprezintă utilizarea unui eșantion mic de părinți și copii și, din această cauză, este posibil ca unele efecte să nu poată fi detectate. În al doilea rând, cercetarea noastră a fost limitată din cauza eșantionului care a fost format numai din copii cu vârsta cuprinsă între 4 și 6 ani. Literatura de specialitate arată că după această perioadă copiii continuă să-și dezvolte funcțiile executive, care sunt relaționate cu utilizarea adevărului sau minciuna (Talwar și Lee, 2008). Cercetările viitoare ar trebui să includă un eșantion mai mare care să cuprindă vârste mai variate. O altă limită se referă la rapoartele părinților despre minciună. Este posibil ca aceștia să fi subestimat ratele de utilizare a minciunii și să nu fi completat rapoartele întocmai sincer. Deoarece efectul de dezirabilitate socială nu a fost controlat, nu putem fi siguri de veridicitatea răspunsurilor.

În ciuda acestor limitări, studiul nostru oferă concluzii importante în ceea ce privește *parenting-ul by lying* și percepțiile copiilor privind minciuna și adevărul. Am constatat diferențe de vârstă în acuratețea identificării minciunii și a preferinței pentru pedeapsă. Părinții români sunt dispuși să își mintă copiii, pentru a gestiona comportamentul copilului. Utilizarea minciunii merită mai multă atenție în ceea ce privește relația părinte-copil. De exemplu, folosirea amenințării false de a abandona un copil care refuză să-l urmeze pe părinte, ar putea crește temerile față de abandon la copii. Dat fiind faptul că înșelăciunea și minciuna pot deteriora încrederea în rândul prietenilor din școala primară (Kahn și Turiel, 1988), iar expunerea mai mare la practicile parentale prin minciună în copilărie este asociată cu rezultate negative mai târziu în viață (Santos și colab., 2017) este plauzibil că relația copil-părinte ar putea fi compromisă. Încrederea este afectată atunci când copiii află că părinții lor i-au mințit în mod

intenționat, iar părinții ar trebui să analizeze care sunt costurile utilizării acestor minciuni pentru a influența comportamentul copiilor. De asemenea, este nevoie de mai multe cercetări pentru a investiga modul în care practicile parentale au impact asupra dezvoltării credințelor copiilor despre întreaga lume. Minciunile instrumentale afectează credința copiilor despre valori, nutriție, biologie și le modelează mintea.

3.2.Studiul 2. Poveștile morale și sinceritatea preșcolarilor în relație cu percepțiile lor și consecințele privind onestitatea¹

Introducere

Tendința naturală a copiilor de a spune minciuni și de a păstra secrete de timpuriu poate duce la o scădere a credibilității și poate avea un impact negativ asupra relațiilor sociale (Lee și colab., 2014). O modalitate de a promova onestitatea la vârste mici este citirea poveștilor despre consecințele onestității și ale minciunii (Lee și colab., 2014). De la o vârstă fragedă, părinții și educatorii le spun copiilor povești morale și fabule, pentru a transmite valori culturale și pentru a le insufla comportamente morale (Henderson și May, 2005; Kim et al., 2006). În ciuda utilizării lor pe scară largă, din câte știm există foarte puține studii care demonstrează influența pozitivă a poveștilor morale privind percepția copiilor asupra onestității (Lee și colab., 2014; Talwar și colab., 2016). În plus, poveștile morale pot ajuta copiii să-și contureze atitudinea cu privire la anumite reguli de conduită ilustrate în poveste, precum și să evidențieze valoarea anumitor virtuți. Avem în vedere că încă nu a fost investigat modul în care percepțiile anterioare ale copiilor (și ale părinților) privind consecințele mărturisirii adevărului influențează relația dintre poveștile morale și comportamentul simulat al copiilor. Astfel că, prin studiul de față ne-am propus să investigăm această relație la copiii de vârstă preșcolară, motivați fiind și de faptul că în această etapă se dezvoltă minciuna și abilitățile socio-cognitive și morale (Talwar & Crossman, 2011; Walczyk și Fargerson, 2019).

Anticiparea mărturisirii adevărului și consecințelor acesteia- perspectiva copiilor și a părinților

Din câte știm, există puține dovezi cu privire la anticiparea mărturisirii adevărului de către preșcolari într-un scenariu ipotetic. Cu toate acestea, chiar dacă preșcolarii consideră că a spune minciuni este greșit, iar a spune adevărul este corect, acest lucru nu reprezintă o garanție pentru comportamentul congruent al copiilor legat de aceste convingeri (Bussey, 1999). Există

¹ Acceptat: Butean, I., Buta, Visu-Petra, L., & Opre, A., (2020). Poveștile morale și sinceritatea copiilor în mărturisirea greșelilor în relație cu percepția lor privind onestitatea și consecințele acesteia. *Early Education and Development*. Doi: 10.1080/10409289.2020.1796089

dovezi care arată că evaluările morale ale copiilor legate de scenarii ipotetice referitoare la minciună sunt în concordanță cu comportamentul lor simulat (Popliger și colab., 2011; Talwar și Lee, 2008). Însă, până în prezent, niciun studiu nu a investigat relația dintre comportamentul simulat al copiilor și modul în care aceștia percep mărturisirea adevărului și consecințele acesteia.

În plus, congruența dintre modul în care copiii și părinții lor se raportează la anticiparea mărturisirii adevărului și consecințelor acesteia într-un scenariu ipotetic nu a fost analizată în mod sistematic. Modul în care părinții își educă pe copii cu privire la minciună reprezintă un factor important în dezvoltarea morală a acestora. Părinții își învață copiii că utilizarea minciunii este în cea mai mare parte greșită, și, cu toate acestea, modelează comportamentul simulat prin faptul că ei, la rândul lor spun minciuni (Lavoie și colab., 2016; Setoh și colab., 2020). Din câte știm, nu există, în momentul prezent niciun studiu care să examineze în mod direct congruența dintre percepțiile copiilor și cele ale părinților cu privire la mărturisirea adevărului și la consecințele acesteia.

Studiul de față

Cercetarea de față și-a propus să testeze efectul poveștilor morale în promovarea onestității, la preșcolarii de 3-6 ani. Un al doilea obiectiv al cercetării a fost evaluarea comportamentului simulat (minciuna) al preșcolarilor, folosind paradigma rezistenței la tentație. Această paradigmă are avantajul de a crea o situație ecologică, în care copiii pot alege sau nu să trișeze. Poveștile morale folosite în studiu au fost similare cu cele utilizate de Lee și colaboratorii săi (2014), cu anumite adaptări: am schimbat numele protagonistului, în loc de „George Washington” am folosit „Prințul”, un personaj pozitiv la care copiii mici sunt deseori expuși. Am folosit două povești experimentale: *Prințul și cireșul* (eng. *The Prince and the Cherry Tree*) - pozitiv (care evidențiază consecințele pozitive ale onestității), *Prințul și cireșul - negativ* (care subliniază consecințele negative ale minciunii) și povestea de control *Țestoasa și Iepurele* (eng. *The Tortoise and the Hare*). La fel ca în studiul inițial, după proba rezistenței la tentație, copiii au fost rugați să spună adevărul și să mărturisească dacă au trișat (dacă au tras sau nu cu ochiul la jucărie).

Un al treilea obiectiv a constat în explorarea relației dintre comportamentul simulat al copiilor și anticiparea mărturisirii adevărului precum și a consecințelor acesteia, în scenariul ipotetic. Obiectivul nostru nu a constat în a investiga atitudini față de anumite comportamente,

ci, mai degrabă preșcolarii au fost rugați să anticipeze dacă protagonistul din scenariu va mărturisi adevărul și să se exprime vis a vis de consecințele mărturisirii adevărului. De asemenea, părinții au fost rugați să prevadă despre ce cred ei că va face copilul lor. Din câte știm, acesta este primul studiu care investighează congruența dintre anticiparea mărturisirii adevărului și a consecințelor mărturisirii (perspectiva copil/părinte).

Ipotezele cercetării sunt următoarele:

Presupunem că:

- Ipoteza 1: Vârsta preșcolarii prezice comportamentul de trișare al copiilor.
- Ipoteza 2: Povestea morală pozitivă este mai eficientă în promovarea onestității, față de povestea negativă și povestea de control.
- Ipoteza 3: Povestea morală negativă și cea de control nu au un impact semnificativ asupra sincerității copiilor (Lee și colab., 2014; Talwar și colab., 2016).
- Ipoteza 4: Preșcolarii anticipă că protagonistul din scenariul ipotetic va spune adevărul.
- Ipoteza 5: Răspunsurile părinților și ale copiilor sunt congruente, anticipând în mod similar mărturisirea adevărului și consecințele mărturisirii adevărului.
- În cele din urmă, am cercetat dacă există o relație între comportamentul copiilor privind minciuna, anticiparea mărturisirii adevărului precum și a consecințelor acesteia în scenariul ipotetic.

Metodă

Participanți

În acest studiu au fost incluși 296 de preșcolari cu vârsta cuprinsă între 3 și 6 ani ($M = 55.36$ luni, $SD = 11.17$). Participanții au fost împărțiți în 3 grupuri în funcție de vârstă: 3 ani ($n = 107$, vârsta medie = 43,7 luni, $SD = 4,02$; 63 de fete), 4 ani ($n = 88$, vârsta medie = 54,7 luni, $SD = 4,07$; 39 de fete), 5 și 6 ani ($n = 101$, vârsta medie = 68,2 luni, $SD = 4,9$; 51 de fete).

Procedură

Am utilizat paradigma modificată a rezistenței la tentație (Talwar și Lee, 2002a) pentru a examina comportamentul simulat al copiilor. După obținerea consimțământului informat al părinților, am evaluat individual fiecare copil timp de 20 de minute. Cercetătorul i-a spus copilului că se vor juca un joc care presupune să ghicească identitatea unei jucării pe baza unui sunet. După ce a fost redat ultimul sunet, cercetătorul a spus că vor citi o poveste interesantă, însă a uitat cartea în mașină și că este nevoit să iasă și să o aducă. Înainte de a părăsi camera,

cercetătorul i-a spus copilului să nu tragă cu ochiul spre jucărie în timp ce acesta era plecat; în tot acest timp, comportamentul copilului era înregistrat de o cameră ascunsă.

După un minut, cercetătorul, fără să știe dacă copilul a tras cu ochiul, s-a întors în sala de testare, și i-a citit cele trei povești. Copiii au fost apoi repartizați într-una dintre cele trei condiții - două condiții experimentale: *Prințul și Cireșul* - povestea pozitivă sau *Prințul și Cireșul* - povestea negativă și în condiția de control, *Țestoasa și Iepurele*. În povestea *Prințul și Cireșul* prințul îi spune tatălui său adevărul, atunci când este întrebat „Cine a tăiat cireșul?” și prin urmare tatăl său este fericit. Această poveste subliniază efectul pozitiv al onestității. În povestea negativă „*Prințul și Cireșul*”, prințul îl minte pe tatăl său, spunându-i că nu a tăiat cireșul și drept consecință tatăl său este foarte dezamăgit de el, deoarece a mințit. Acest lucru accentuează consecințele negative ale minciunii. Am replicat procedura folosită de Lee și colaboratorii săi (2014), iar copiilor repartizați în condiția poveștii pozitive li s-a cerut să se comporte asemeni prințului și să spună adevărul, iar copiilor repartizați în condiția poveștii negative li s-a cerut să nu se comporte ca prințul din poveste și să spună adevărul. Copiii din grupul de control au fost pur și simplu rugați să spună adevărul. La final, cercetătorul a întrebat „Ce crezi? Este bine să spunem minciuni sau nu este bine să spunem minciuni? ”.

Doi observatori independenți au vizionat înregistrările, au codat „trasul cu ochiul” (comportamentul de trișare) și comportamentul simulat (minciuna), iar acordul dintre observatori a fost de 100%.

Anticiparea mărturisirii adevărului și consecințele acesteia - perspectivele copiilor și ale părinților

Am evaluat anticiparea mărturisirii adevărului și consecințele acesteia, folosind atât perspectiva copilului cât și pe cea a părintelui. Vinieta folosită a fost următoarea: „Din greșeală, un băiat/o fată varsă un pahar de apă pe covor”. Prima noastră întrebare a evaluat anticiparea mărturisirii adevărului: „Ce face băiatul/fetița? Îi spune mamei? ”. Răspunsurile au fost codate cu 0 (nu spune) sau 1 (spune). A doua întrebare a evaluat consecințele mărturisirii adevărului: „Ce crezi că va face mama dacă băiatul/fata spune adevărul?”. După analizarea răspunsurilor libere ale copiilor și părinților, acestea au fost codate cu 0 (consecințe negative, aversive, de exemplu, mama îl/o va pedepsi) sau 1 (consecințe non-averseive, pozitive, cum ar fi mama îl/o laudă).

Părinții au răspuns la aceleași întrebări, raportându-se la modul în care ar răspunde propriul copil în această situație.

Rezultate

Ipoteza 1: Vârsta și comportamentul de trișare al copiilor (i.e. trasul cu ochiul)

În total, 77% (227 din 296) dintre copii au tras cu ochiul la jucărie. Codând vârsta ca variabilă de grup (similar cu Lee și colab., 2014) am efectuat o analiză de regresie logistică folosind trișatul (eng. *peeking*) ca variabilă criteriu (0 = nu s-a întors, 1 = s-a întors) și vârsta (în luni) ca predictor. Semnificativitatea statistică a fost evaluată printr-un test (bloc) Chi- pătrat. Modelul a arătat că vârsta (în luni) nu a fost un predictor semnificativ al trișatului (i.e. trasul cu ochiul), $\chi^2(1, 296) = .830$, Nagelkerke $R^2 = .004$, $p = .362$.

Ipotezele 2 și 3: Vârsta, poveștile morale și copiii care au mințit/care au fost sinceri

Cinci dintre cei 227 de copii care au tras cu ochiul nu au oferit un răspuns concret cu privire la comportamentul de simulare, prin urmare au fost excluși din analiză. Dintre cei 222 rămași, 50,7% ($n = 113$) au mințit cu privire la comportamentul lor (i.e. trasul cu ochiul), în timp ce 49,3%, ($n = 109$) au mărturisit. Am realizat o regresie logistică cu minciuna (0=mincinoși, 1=sinceri) ca și variabila predictor, iar vârsta (în luni) a fost introdusă în primul pas, urmată de condiția poveste morală în pasul doi, iar interacțiunea vârstă x povești moral în cel de-al treilea pas. Primul model este semnificativ, $\chi^2(1, 222) = 4.880$, Nagelkerke $R^2 = .029$, $p = .027$. Modelul arată ca vârsta prezice minciuna copiilor $b = -.028$, $SE = .013$, $Wald(1) = 4.772$, odds ratio = 0.973, 95% interval de încredere = [.949, .997], $p = .029$. Odds ratio indică că cu fiecare creștere în lună, copiii au fost de 0.973 ori mai puțin probabil să mărturisească. Pasul doi al modelului nu a fost semnificativ, $\chi^2(2, 222) = .281$, Nagelkerke $R^2 = .031$, $p = .869$, și nici cel de-al treilea $\chi^2(2, 222) = 1.160$, Nagelkerke $R^2 = .037$, $p = .560$. Poveștile morale sau interacțiunea dintre vârstă și povești morale nu au fost predictori semnificativi ai minciunii copiilor, vârsta fiind singurul predictor al minciunii.

În continuare, raportăm rezultatele descriptive în ceea ce privește tendința preșcolarilor de a anticipa faptul că protagonistul din scenariul ipotetic va mărturisi adevărul precum și consecințele mărturisirii acesteia (I4). În ceea ce privește anticiparea mărturisirii adevărului, rezultatele ne arată că 86% dintre copiii mărturisesc adevărul despre greșeala făcută. În mod similar, 92% dintre părinți cred ca copilul lor va mărturisi. În ceea ce privește consecințele mărturisirii adevărului, 75% dintre copii se așteaptă la consecințe aversive (negative) din partea

mamei pentru mărturisirea adevărului. În contrast, 69% dintre părinți cred că copilul lor se va aștepta la consecințe non-aversive (pozitive) din partea mamei.

Diadele dintre copil-părinte sunt redată mai jos.

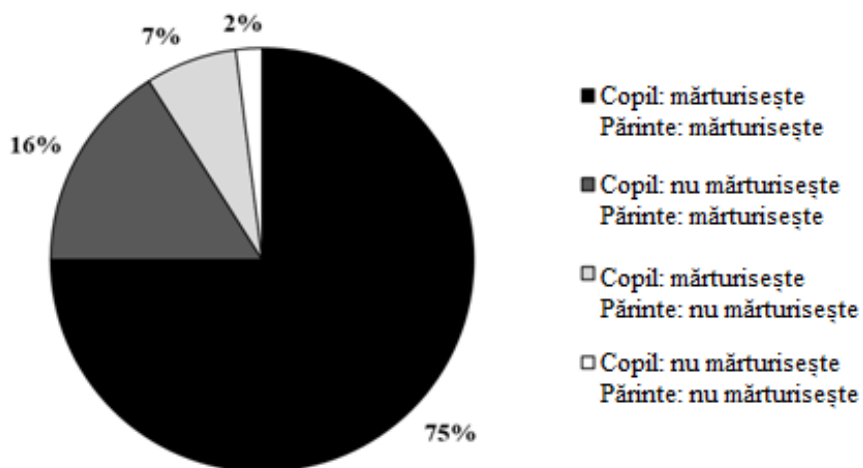

Figura 1. Răspunsurile copiilor și ale părinților privind anticiparea mărturisirii adevărului în legătura cu greșeala protagonistului din scenariul ipotetic

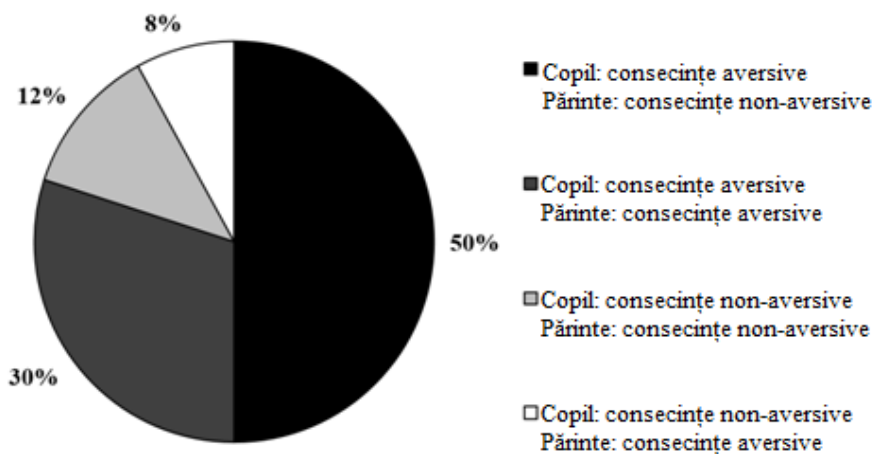

Figura 2. Raportările copiilor și ale părinților privind consecințele mărturisirii adevărului în legătura cu greșeala protagonistului din scenariul ipotetic

Figura 1 prezintă diadele copil-părinte în ceea ce privește anticiparea mărturisirii adevărului de către protagonistul scenariului ipotetic. Putem observa că 75% dintre diadele copil-

părinte au raportat că protagonistul va mărturisi, în timp ce doar 2% dintre acestea au raportat că protagonistul nu va mărturisi. *Figura 2* prezintă diadele copil-părinte legate de consecințele mărturisirii adevărului. 50% dintre diadele copil-părinte anticipă consecințe diferite, mai exact părinții așteptau consecințe pozitive (non-aversive), iar copiii așteptau consecințe negative (aversive) în contextul mărturisirii adevărului.

Un ultim rezultat arată că nu există asocieri între minciuna copiilor și anticiparea mărturisirii adevărului precum și a consecințelor acesteia.

Discuții

Studiul prezent a investigat efectul poveștilor morale asupra onestității, într-un eșantion de preșcolari (3-6 ani) din România, replicând al doilea experiment din studiul lui Lee și colaboratorii săi (2014). Atât copiii, cât și părinții au fost rugați să anticipeze dacă protagonistul din scenariul ipotetic va mărturisi adevărul în legătura cu greșeala făcută și de asemenea să anticipeze potențialele consecințe ale mărturisirii adevărului. Alături de aceste obiective, am investigat și relația dintre minciuna copiilor și anticiparea mărturisirii adevărului și a consecințelor acesteia în scenariul ipotetic. Rezultatele noastre arată că poveștile morale care subliniază consecințele pozitive sau negative ale mărturisirii adevărului nu influențează semnificativ comportamentul de onestitate al copiilor. În ceea ce privește comportamentul simulant (minciuna), aproximativ jumătate dintre copiii care au tras cu ochiul ($n = 113$) au mințit despre fapta lor, iar jumătate dintre ei ($n = 109$) au mărturisit fapta. Nu am găsit o relație între răspunsurile copiilor privind anticiparea mărturisirii adevărului a protagonistului în legătură cu greșeala efectuată în scenariul ipotetic și propria lor mărturisire din paradigma rezistenței la tentație. În ceea ce privește anticiparea mărturisirii adevărului, majoritatea copiilor au anticipat că protagonistul din scenariul ipotetic va mărturisi greșeala făcută. Am constatat o diferență în răspunsurile copiilor și ale părinților, astfel că, în timp ce majoritatea copiilor se așteptau la consecințe negative pentru mărturisirea adevărului (pedeapsă), majoritatea părinților se așteptau la consecințe pozitive (recompense) pentru mărturisirea adevărului.

Limite

În primul rând, am evaluat răspunsurile copiilor privind anticiparea mărturisirii adevărului și a consecințelor acesteia în scenariul ipotetic după ce am folosit paradigma rezistenței la tentație. De asemenea, am utilizat un singur scenariu ipotetic pentru a evalua percepții și o singură sarcină - paradigma rezistenței la tentație - pentru a evalua minciuna la

copiii. Considerăm că studiile viitoare ar trebui să utilizeze metode mai complexe pentru evaluarea minciunii copiilor.

Concluzii

În ciuda acestor limite, studiul nostru aduce descoperiri importante în ceea ce privește dezvoltarea minciunii la copii. Rezultatele noastre sugerează că poveștile morale nu au un impact semnificativ asupra onestității copiilor. În ciuda utilizării lor de-a lungul istoriei, și a popularității lor în rândul părinților și educatorilor, poveștile morale clasice nu promovează întotdeauna dezvoltarea socio-morală a copiilor, întrucât mesajul lor nu se reflectă întotdeauna în comportamentul de zi cu zi al copiilor (Lee și colab., 2014). Considerăm că sunt necesare mai multe studii pentru a clarifica efectul lor asupra promovării onestității copiilor de diferite vârste și din diferite medii culturale, folosind atât personaje reale cât și fictive. Totuși, rezultatele noastre au arătat faptul că, copiii mai mari au o tendință mai crescută de a utiliza minciuna. Părinții și educatorii ar trebui să fie atenți la aspectul normativ al dezvoltării minciunii și să înțeleagă faptul că tendința copiilor mai mari de a utiliza mai mult minciuna nu este neapărat un indicator al comportamentului problematic.

Studiul oferă, de asemenea, o nouă perspectivă asupra percepției copiilor și părinților privind minciuna. Aceste descoperiri ar putea modela practicile parentale și educaționale menite să încurajeze onestitatea. Atât copiii cât și părinții anticipă mărturisirea adevărului în cazul unor greșeli minore. Acest lucru arată că, în ciuda tendinței ocazionale de a recurge la minciună (Walczyk și Fargerson, 2019), copiii recunosc importanța onestității și, cel puțin ipotetic, se așteaptă ca ceilalți să fie sinceri. Această descoperire este încurajatoare pentru părinții care îi învață pe copii despre onestitate, deoarece arată că cei mici sunt capabili de astfel de practici, cel puțin la nivelul așteptărilor declarative legate de comportamentul uzual al copiilor. Cu toate acestea, în timp ce preșcolarii au anticipat în cea mai mare parte consecințe negative (i.e. pedeapsă), părinții s-au așteptat la consecințe pozitive. Această incongruență în percepție sugerează că pentru a încuraja onestitatea, părinții ar trebui să se bazeze mai mult pe recompensarea adevărului, decât pe pedepsirea minciunii. În cele din urmă, având în vedere că nu am găsit nicio relație semnificativă între anticiparea mărturisirii adevărului a copiilor și comportamentul lor simulat, practicile parentale și educaționale trebuie să țină cont de această incongruență cognitivă între comportamentul anticipat și cel real. În timp ce copiii mici

interiorizează normele sociale despre onestitate, este posibil să existe un decalaj în dezvoltare între ceea ce cred ei despre minciună și comportamentul lor (Walczyk și Fargerson, 2019).

3.3.Studiul 3. Predictorii diferențelor individuale privind acceptabilitatea minciunii în adolescență: explorarea influenței dezirabilității sociale, a trăsăturilor de tip *callous-unemotional* și somatizării²

Introducere

Minciuna reprezintă o formă de simulare care permite oamenilor să comunice informații false cu intenția de a-i înșela pe alții (Talwar și Crossman, 2011). În timpul interacțiunilor cotidiene, minciuna este un comportament întâlnit frecvent (DePaulo și colab., 1996) care poate fi perceput ca inadecvat, nedorit și poate genera conflicte sociale. Cercetătorii au raportat că majoritatea oamenilor utilizează minciuna în medie de două ori pe zi (Vrij, 2008), iar cei care au admis utilizarea minciunii zilnic aveau mai multe șanse să raporteze o calitate a vieții mai scăzută, performanțe școlare mai scăzute (medii mai scăzute - *eng. GPA*) și o stimă de sine mai redusă (Grant și colab., 2019).

Oamenii diferă în ceea ce privește acceptabilitatea minciunii, iar un motiv important pentru existența diferențelor individuale în lipsa de onestitate este acela că unii oameni consideră minciuna ca fiind mai acceptabilă decât alții. Acceptabilitatea minciunii este definită ca o atitudine față de aceasta care poate varia de-a lungul unui continuum, de la complet inacceptabil până la perfect acceptabil. Studiile arată că acceptabilitatea minciunii este influențată de diverși factori, precum vârsta (Bussey, 1999) sau genul (Goosie, 2014).

Este important să studiem factorii care sunt asociați cu diferențele individuale legate de gradul de acceptabilitate a minciunii pentru a înțelege mai bine mecanismele care îl generează și pentru a dezvolta intervenții adecvate cu scopul limitării efectului său potențial perturbator în interacțiunile sociale. Considerăm că reglarea acestui aspect este deosebit de relevant în etapa de dezvoltare sensibilă a adolescenței, când bazarea frecventă pe minciună poate deveni problematică (Talwar și Crossman, 2011). Minciuna apare la preșcolari, fiind un aspect normativ timpuriu al dezvoltării. Pe măsură ce cresc și își însușesc normele sociale, copiii folosesc

²Trimis spre publicare: Butean,I, Mone, I.,Visu-Petra, & L. Opre. A. (under review). Predictorii diferențelor individuale privind acceptabilitatea minciunii în adolescență: explorarea influenței dezirabilității sociale, a trăsăturilor de tip *callous-unemotional* și somatizării. *Journal of Evidence Based Psychotherapies*.

minciuna cu scopul evitării consecințelor negative personale. Cu toate acestea, folosirea minciunii poate deveni un comportament problematic în ceea ce privește frecvența sau utilizarea necorespunzătoare, pe măsură ce copiii ajung la finalul copilăriei și adolescenței (Talwar și Crossman, 2011). Având în vedere aspectul problematic al utilizării minciunii, în special în adolescență, studiul nostru a investigat diferențele individuale în acceptabilitatea minciunii într-un eșantion de adolescenți.

Studiul prezent

Cercetarea de față are ca scop investigarea factorilor ce prezic diferențele individuale în acceptabilitatea minciunii dintr-un grup de adolescenți din România (14-19 ani). Ne-am propus să examinăm predictorii diferențelor individuale în ceea ce privește acceptabilitatea minciunii, analizând variabile, precum trăsăturile de tip *callous-unemotional*, diferențele de gen, dezirabilitatea socială și somatizarea, controlând în același timp nivelul de educație al mamei și venitul familial. Acesta este unul dintre primele studii care s-a axat pe o varietate de diferențe individuale asociate cu acceptabilitatea minciunii în adolescență.

Ipotezele cercetării sunt următoarele: ne așteptăm ca dimensiunea de tip *callous*, (și mai puțin dimensiunea *unemotional*) să fie un predictor pentru acceptabilitatea minciunii (I1); ne așteptăm ca dimensiunea de tip *uncaring* să prezică diferențele individuale în acceptabilitatea minciunii (I2); adolescenții de gen masculin, sunt înclinați spre o mai mare acceptabilitate a minciunii, în comparație cu adolescenții de gen feminine (I3); dezirabilitatea socială ridicată este un predictor pentru acceptabilitatea minciunii scăzute (I4); totodată, ne-am propus să explorăm dacă somatizarea este un predictor pentru acceptabilitatea minciunii.

Metodă

Participanți. Eșantionul a fost format din 167 de adolescenți (91 de fete, 75 de băieți) înscriși în clasele IX - XII, cu vârsta cuprinsă între 14 și 19 ani ($M = 16,9$, $SD = 1,02$).

Instrumente de măsurare

Adolescenții au completat un scurt chestionar cu privire la caracteristicile demografice, precum vârsta, genul, ocupația părinților, nivelul de educație al părinților, veniturile familiei și următoarele scale:

Sistemul de Evaluare a Comportamentului Copiilor (Behavior Assessment Scale for Children, 2nd edition; BASC-2; Reynolds și Kamphaus, 2004; pentru versiunea în limba română vezi Mitrofan, Ion și Iliescu, 2005). BASC-2 este o scală de evaluare standardizată și cu

raportare la normă, care este utilizată pentru a evalua funcționarea emoțională și comportamentală a adolescenților, prin auto-raportare.

Inventarul Trăsăturilor Callous-Unemotional (Inventory of Callous–Unemotional Traits; ICU; Frick, 2004, pentru versiunea în limba română vezi Roșan). ICU este o scală de auto-raportare concepută să evalueze trăsăturile *callous-unemotional* la tineri. ICU a fost utilizată pe scară largă în populațiile de tineri pentru a identifica caracteristicile CU.

Scala de Dezirabilitate Socială pentru Copii (Children's Social Desirability Scale; CSD; Crandall, Crandall, și Katkovsky, 1965). Scala este utilizată în evaluarea copiilor de la clasa a III-a până la clasa a XII-a. Scala măsoară dezirabilitatea socială, conține 20 de itemi.

Scala Revizuită a Acceptării Minciunii (Revised Lie Acceptability Scale; Oliveira & Levine, 2008). Scala măsoară variabilitatea la nivel individual a atitudinilor față de minciună și conține 11 itemi.

Procedură

Studiul a fost realizat cu acordul școlilor alături de consimțământul informat al părinților, adolescenții completând instrumentele în cadrul școlii.

Rezultate

Pentru a investiga contribuția unor predictorii privind acceptabilitatea minciunii la adolescenți, am efectuat analiza de regresie ierarhică în trei pași, folosind acceptabilitatea minciunii ca variabilă dependentă. Într-o primă etapă a analizei au fost introduse variabilele de bază, precum nivelul de educație al mamelor, venitul familiei și genul adolescenților. În cea de-a doua etapă, am introdus în analiza de regresie dezirabilitatea socială. Cea de-a treia etapă a presupus includerea variabilelor *callousness*, *uncaring*, *unemotional* și somatizare.

Modelul de regresie inclus la primul pas a prezis în mod semnificativ acceptabilitatea minciunii, $F(3.163) = 7,75$, $p = .000$ și a reprezentat 12,5% din varianța în acceptabilitatea minciunii. Dintre toți predictorii incluși în Pasul 1, doar genul adolescenților ($\beta = .24$, $p = .003$) a prezis semnificativ acceptabilitatea minciunii. Mai exact, adolescenții de gen masculin au avut o atitudine mai pozitivă față de minciună.

Variabilele incluse în Pasul 2 au explicat suplimentar 3,4%, cu ΔR^2 semnificativ, $F(1, 162) = 6.524$, $p = .012$. Dintre variabilele incluse în Pasul 2, Genul Adolescenților ($\beta = .25$, $p = .002$) și Dezirabilitatea Socială ($\beta = -.19$, $p = .012$) au prezis semnificativ Acceptabilitatea

minciunii. Variabilele incluse în Pasul 3 au explicat suplimentar 15,5%, cu ΔR^2 semnificativ, $F(4, 158) = 8.916$, $p = .000$. Dintre variabilele incluse în Pasul 3, Genul adolescenților ($\beta = .21$, $p = .005$), *Callousness* ($\beta = .16$, $p = .047$), *Uncaring* ($\beta = .30$, $p = .000$) și Somatizarea ($\beta = .19$, $p = .008$) au prezis semnificativ acceptabilitatea minciunii. În plus față de gen, adolescenții care aveau un nivel ridicat de *callous*, *uncaring* sau somatizare aveau, de asemenea, tendința să considere că minciuna era mai acceptabilă.

Discuții

Scopul studiului de față a constat în investigarea factorilor ce prezic diferențele individuale privind acceptabilitatea minciunii într-un eșantion de adolescenți români (14-19 ani). Mai precis, ne-am propus să examinăm dacă acceptabilitatea minciunii este prezisă de trăsăturile de tip *callous-unemotional*, de diferențele de gen, de dezirabilitatea socială și de somatizare, controlând nivelul de educație al mamei și venitul familial. În primul rând, rezultatele au arătat că dimensiunile *callous* și *uncaring* (nu și dimensiunea *unemotional*) prezic acceptabilitatea minciunii. Până în momentul de față, studiul prezent este primul care a investigat rolul celor trei dimensiuni ale trăsăturilor CU în prezicerea acceptabilității minciunii. Adolescenții cu aceste trăsături prezintă o lipsă de vinovăție și remușcare în comportament și sunt mai predispuși să utilizeze minciuna ca instrument în vederea obținerii unor beneficii personale. În al doilea rând, genul prezice acceptabilitatea minciunii, mai precis, adolescenții de gen masculin prezic o mai mare acceptabilitate a minciunii, în comparație cu cei de gen feminin. În al treilea rând, ne-am așteptat ca dezirabilitatea socială să prezică acceptabilitatea minciunii, însă nu am identificat o asocieră semnificativă. O posibilă explicație pentru acest rezultat ar putea fi instrumentul pe care l-am utilizat pentru a măsura dezirabilitatea socială, care ar putea să nu fie suficient de sensibil pentru a identifica diferențele individuale mai nuanțate. În al patrulea rând, am inclus în studiul nostru un nou predictor al acceptării minciunii, somatizarea. Rezultatele obținute au arătat că acceptabilitatea minciunii este prezisă de somatizare. Rezultatele noastre sunt consistente cu literatura în ceea ce privește somatizarea și minciuna, sugerând în acest fel că, uneori simptomele de somatizare pot fi manifestate ca o formă de înșelăciune care apare frecvent cu funcția de a obține mai multe beneficii (de exemplu, îngrijire medicală sau obținerea beneficiilor „bolnavului Ford, 2004). Astfel, consilierul școlar ar trebui să țină cont de acești predictorii atunci când realizează practici educaționale menite să reducă acceptabilitatea minciunii sau minciuna.

Astfel, rezultatele noastre ar putea ajuta practicile parentale și educaționale menite să reducă frecvența utilizării minciunii la adolescenți. Consilierii școlari ar trebui să se concentreze asupra tehnicilor care ajută adolescenții cu trăsături de tip *callous-unemotional* să-și îndrepte atenția asupra beneficiilor și costurilor pe care le implică mărturisirea adevărului. De asemenea, consilierii ar putea folosi metode precum expunerea adolescenților la modele care sunt recompensate pentru susținerea adevărului sau expunerea acestora la situații în care consecințele relatării minciunii sunt evidente. Literatura de specialitate arată că utilizarea frecventă a minciunii în relație cu părinții a fost asociată cu mai multe probleme psihosociale mai severe ajungându-se până la psihopatie. (Setoh și colab., 2020). În acest caz, părinții ar putea fi un factor important în prevenirea comportamentului simulant al adolescenților. Pe viitor considerăm important ca studiile viitoare să se concentreze asupra dezvoltării unor metode de prevenire a dificultăților psihosociale. Rezultatele studiului nostru evidențiază faptul că un grup specific și anume adolescenții (de genul masculin) cu un nivel ridicat de trăsături de tip *callous* și *uncaring* și un nivel mai ridicat de somatizare reprezintă o populație „expusă riscului”, care ar trebui să fie luată în considerare atunci când este vorba despre acceptabilitatea minciunii și a comportamentului simulant.

4. IMPLICAȚII ȘI CONCLUZII

Prezenta teză cuprinde trei studii științifice care au avut ca obiectiv investigarea minciunii și atitudinilor față de minciună la preșcolari, adolescenți și părinți.

În primul pas ne-am propus să examinăm *parenting-ul by lying* la părinți, percepțiile privind minciuna și adevărul la preșcolarii de 4-6 ani și determinarea relației dintre cele două variabile. În cel de-al doilea studiu am evaluat comportamentul simulant al preșcolarilor, folosind un design experimental prin care am testat dacă poveștile morale promovează onestitatea într-un eșantion de preșcolari cu vârste între 3 și 6 ani și am examinat congruența dintre raportările copiilor și părinților privind mărturisirea adevărului și a consecințele acesteia, într-un scenariu ipotetic. În cele din urmă, am identificat diferențele individuale privind acceptabilitatea minciunii la adolescenții de 14-19 ani

Rezultatele tezei sunt prezentate în **Tabelul 1**.

Tabelul 1. Rezumatul contribuției empirice a tezei

Nr	Variabile	Eșantion (N)	Instrumente	Abordare analitică	Principalele concluzii
Studiul 1	Parenting by lying Atitudinile părinților privind minciuna Percepțiile copiilor privind adevărul și minciuna Vârsta Instrucțiunile pe care părinții le oferă copiilor despre minciună	4-6 ani (N=59) + părinți	<i>Chestionarul de parenting by lying</i> (Heyman et al., 2013) <i>Acceptabilitatea parenting-ului by lying</i> (Heyman et al., 2013) <i>Scala de acceptabilitate privind minciuna</i> (Oliveira & Levine, 2008) <i>Viniete</i> (Bussey, 1999)	Analiza descriptivă Analiza corelațională Analiza de regresie	1. Majoritatea părinților își mint copiii 2. Instrucțiunile pe care părinții le oferă copiilor despre minciună diferă semnificativ de ceea ce cred părinții privind acceptabilitatea minciunilor din parenting by lying 3. Preșcolarii de 5-6 ani identifică mai acurat minciuna și adevărul în viniete, față de preșcolarii de 4 ani 4. Preșcolarii de 5-6 ani evaluează negativ minciuna și pozitiv adevărul, comparativ cu preșcolarii de 4 ani 5. Preșcolarii de 5-6 ani au o preferință mai mare de a pedepsi minciuna și de a recompensa adevărul, față de preșcolarii de 4 ani 6. Nu am găsit asociere între <i>parenting by lying</i> și percepțiile copiilor privind onestitatea
Studiul 2	Comportamentul de trișare Minciuna Vârsta Poveștile morale Anticiparea mărturisirii adevărului și a consecințelor acesteia	3-6 ani (N=296) + părinți	Paradigma de rezistență la tentație Poveștile morale (varianta pozitivă și negativă- Prințul și cireșul, iar varianta de control- Broasca țestoasă și iepurele) Vinieta	Analiza descriptivă Analiza de regresie Analiza chi pătrat	1. Cei mai mulți dintre copii s-au întors la jucărie, iar jumătate dintre aceștia au mințit 2. Vârsta copiilor prezice semnificativ minciuna copiilor 3. Poveștile morale nu au avut un efect asupra onestității copiilor 4. Comportamentul simulant al copilului nu a fost asociat cu anticiparea mărturisirii adevărului și a consecințelor acesteia în scenariul ipotetic. 5. Cei mai mulți dintre copii s-au așteptat la consecințe negative (pedeapsă) pentru mărturisirea adevărului, în timp ce, cei mai mulți dintre părinți s-au așteptat la consecințe pozitive (recompense) pentru mărturisirea adevărului

Studiul 3	Acceptabilitatea minciunii Trăsăturile <i>callous-unemotional</i> Gen Dezirabilitate socială Somatizare Nivelul de educație al mamei Venitul familial	14-19 ani (N=167)	<i>Sistemul de Evaluare a Comportamentului Copiilor (BASC-2;</i> Reynolds & Kamphaus, 2004; <i>Inventarul Trăsăturilor Callous-Unemotional</i> (ICU; Frick 2004) <i>Scala de Dezirabilitate Socială pentru Copii</i> (CSD; Crandall et al., 1965 <i>Scala Revizuită a acceptabilității minciunii</i> (Oliveira & Levine, 2008).	Analiza de corelație Analiza de regresie	1. Dimensiunea <i>callousness</i> și <i>uncaring</i> ale trăsăturilor <i>CU</i> este predictor pentru acceptabilitatea minciunii 2. Adolescenții de gen masculin prezic o mai mare acceptabilitate a minciunii, în comparație cu adolescenții de gen feminin 3. Dezirabilitatea socială ridicată este un predictor pentru acceptabilitatea minciunii scăzute 4. Somatizarea prezice acceptabilitatea minciunii.
--------------	--	----------------------	--	---	---

4.1.Contribuții metodologice

Din punct de vedere metodologic, o contribuție importantă a acestei teze este aceea că ea combină metodologia cantitativă cu cea calitativă. O altă contribuție importantă este reprezentată de utilizarea experimentului din Studiul 2. Am folosit paradigma rezistenței la tentație, o probă binecunoscută reprezentând o condiție naturală, care examinează înclinația naturală a copiilor spre minciună. Folosirea experimentelor ca metodă științifică este cu adevărat importantă și valoroasă. Deasemenea măsurătoarea noastră prin viniete din Studiul 2 este o metodă inovatoare de evaluare a anticipării mărturisirii adevărului și a consecințelor analizând atât răspunsul copilului, cât și pe cel al părintelui. Un ultim aspect important este faptul că, atât copiii și părinții au fost rugați să ofere răspunsuri libere, iar ulterior răspunsurile au fost codate în două categorii: consecințe pozitive și consecințe negative.

4.1.Limite

Cercetarea de față are mai multe limitări pe care ni le-am asumat explicit și diferențiat pentru fiecare studiu. În primul rând, eșantioanele testate sunt de conveniență și, prin urmare, generalizarea trebuie realizată cu prudență. În al doilea rând, am evaluat doar efectul imediat al poveștii morale asupra onestității copiilor, fără a folosi metode cu efecte de durată asupra onestității copiilor. În al treilea rând, Studiul 1 a fost în principal corelațional, astfel ne-a împiedicat să tragem concluzii privind cauzalitatea, studiile longitudinale fiind cele care ar putea fi capabile să rezolve aceste probleme. În al patrulea rând, am folosit măsurători de auto-raportare, care ar putea să nu fie cea mai bună modalitate de a investiga atitudinile și comportamentele persoanelor.

4.2.Direcții viitoare de cercetare

Contribuțiile acestei lucrări îmbogățesc cunoștințele psihologice empirice legate de comportamentul simulant și de atitudinea față de minciună, deschizând în același timp noi direcții de cercetare. Astfel că, efectul poveștilor morale a fost examinat o singură dată, imediat după ce le-au fost citite copiilor. Pe viitor considerăm importantă studierea efectelor pe termen lung ale metodelor de promovare a onestității prin cercetare longitudinală.

De asemenea, ar fi extrem de important să evaluăm metodele de promovare ale onestității și percepțiile copiilor privind minciuna și adevărul în diferite medii culturale, sociale, religioase și entice. În perspectivă, considerăm importantă examinarea influenței poveștilor morale asupra

abaterilor mai grave ale copiilor. Ar fi util să aflăm efectul poveștilor morale sau al altor metode de promovare a onestității asupra evenimentelor mai încărcate moral sau emoțional.

4.3. Implicații practice ale cercetării

Contribuții educaționale și parentale:

Rezultatele celor trei studii aduc informații noi și valoroase în domeniul parentingului, al cercetării și al mediului educațional. Pe baza acestora, putem formula diverse recomandări. În primul rând, o recomandare importantă se referă la utilizarea poveștilor morale la copiii mici. Poveștile morale au fost folosite dintotdeauna, dar cu toate acestea nu înseamnă că sunt eficiente în promovarea onestității. După cum arată literatura, cercetările noastre au demonstrat că simpla citire a poveștilor morale clasice nu modifică semnificativ comportamentul onest, întrucât nu se reflectă întotdeauna în comportamentul cotidian.

O altă recomandare se referă la implicațiile practice din parenting. Răspunsurile diferite ale copiilor și părinților privind consecințele anticipării mărturisirii adevărului, ar putea să-i facă conștienți pe părinți, că pentru a încuraja onestitatea, mai degrabă decât a folosi strategia de pedepsire a minciunii, ar trebui să utilizeze mai multe recompense pentru mărturisirea adevărului. Recomandăm de asemenea părinților să realizeze în practica lor diferența dintre greșelile pedepsite dar recunoscute de către copil, în contrast cu greșelile pedepsite dar nerecunoscute de către acesta. Considerăm că în cele două cazuri ar trebui aplicate consecințe diferite.

În final, minciuna poate fi văzută ca fiind lipsă de strategie pentru rezolvarea de probleme dintr-o situație concretă de viață. Persoanele pot minți în situații în care se tem să spună adevărul deoarece nu pot face față situației, având dificultăți de autoreglare a comportamentului și o imaturitate socială. Minciuna poate fi, de asemenea, interpretată ca o strategie uzitată pentru a reduce efectele negative ale unui posibil conflict cu ceilalți și, în acest fel poate deveni în timp un model de comportament nesănătos. Ca recomandare educațională, profesioniștii din domeniu ar trebui să se focalizeze pe dezvoltarea strategiilor de rezolvare a problemelor în diferite contexte și formarea asertivității și abilităților sociale. Recomandăm dezvoltarea și formarea de activități și cursuri pentru a dezvolta aceste abilități. Consilierii școlari ar trebui să fie conștienți și de faptul că în adolescență pot apărea simptome de somatizare asociate cu utilizarea minciunii, iar rolul

în acest sens este de a identifica consecințele și de le prezenta adolescenților o altă perspectivă. Considerăm că rezultatele noastre pot dezvolta programe menite să prevină utilizarea excesivă și indecvată a minciunii.

REFERINȚE

- Bok, S. (1978). *Lying: Moral choices in public and private life*. New York: Pantheon.
- Bussey, K. (1999). Children's categorization and evaluation of different types of lies and truths. *Child Development, 70*(6), 1338-1347. DOI: 10.1111/1467-8624.00098
- Bussey, K., & Grimbeek, E. J. (2000). Children's conceptions of lying and truth-telling: Implications for child witnesses. *Legal and Criminological Psychology, 5*(2), 187-199.
- Crandall, V. C., Crandall, V. J., & Katkovsky, W. (1965). A children's social desirability questionnaire. *Journal of consulting psychology, 29*(1), 27. doi:10.1037/h0020966
- DePaulo, B. M., Kashy, D. A., Kirkendol, S. E., Wyer, M. M., & Epstein, J. A. (1996). Lying in everyday life. *Journal of personality and social psychology, 70*(5), 979. DOI: 10.1037/0022-3514.70.5.979
- Evans, A. D., & Lee, K. (2013). Emergence of lying in very young children. *Developmental Psychology, 49*, 1958–1963. doi:10.1037/a0031409.
- Ford, C. V. (2004). Lying and self-deception in health and disease. In *Emotional Expression and Health* (pp. 25-42). Hove, New York: Routledge.
- Frick, P. J. (2004). The inventory of callous-unemotional traits. *Unpublished rating scale*.
- Goosie, M. S. (2014). *An Investigation into the Shift in Lie Acceptability in Children from Grades 3-12* (Master's Thesis). Retrieved from: <http://dc.etsu.edu/etd/2376/>
- Grant, J. E., Paglia, H. A., & Chamberlain, S. R. (2019). The phenomenology of lying in young adults and relationships with personality and cognition. *Psychiatric Quarterly, 90*(2), 361-369. DOI: 10.1007/s11126-018-9623-2
- Henderson, D. L. & May, J. P. (2005). *Exploring culturally diverse literature for children and adolescents: Learning to listen in new ways*. Boston, MA: Pearson.
- Heyman, G. D., Hsu, A. S., Fu, G., and Lee, K. (2013). Instrumental lying by parents in the US and China. *Int. J. Psychol.* 48, 1176–1184. doi: 10.1080/00207594.2012.746463
- Heyman, G. D., Luu, D. H., & Lee, K. (2009). Parenting by lying. *Journal of Moral Education, 38*(3), 353-369.

- Kahn Jr, P. H., & Turiel, E. (1988). Children's conceptions of trust in the context of social expectations. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-)*, 403-419.
- Kim, B. S., Green, J. L. G. & Klein, E. F. (2006). Using storybooks to promote multicultural sensitivity in elementary school children. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 34(4), 223–234. DOI:10.1002/j.2161-1912.2006.tb00041.x.
- Lavoie, J., Leduc, K., Crossman, A. M., & Talwar, V. (2016). Do as I say and not as I think: Parent socialisation of lie-telling behaviour. *Children & Society*, 30(4), 253-264.
- Lee, K., Talwar, V., McCarthy, A., Ross, I., Evans, A. & Arruda, C. (2014). Can classic moral stories promote honesty in children?. *Psychological Science*, 25(8), 1630–1636. DOI:10.1177/0956797614536401.
- Oliveira, C. M., & Levine, T. R. (2008). Lie acceptability: A construct and measure. *Communication Research Reports*, 25(4), 282-288. doi:10.1080/08824090802440170
- Popliger, M., Talwar, V., & Crossman, A. (2011). Predictors of children's prosocial lie telling: Motivation, socialization variables, and moral understanding. *Journal of Experimental Child Psychology*, 110(3), 373-392. doi: 10.1016/j.jecp.2011.05.003
- Reynolds, C. R., & Kamphaus, R. W. (2004). *BASC-2: Behavior assessment system for children, second edition manual*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Santos, R. M., Zannette, S., Kwok, S. M., Heyman, G. D., & Lee, K. (2017). Exposure to parenting by lying in childhood: Associations with negative outcomes in adulthood. *Frontiers in psychology*, 8, 1240.
- Setoh, P., Zhao, S., Santos, R., Heyman, G. D., & Lee, K. (2020). Parenting by lying in childhood is associated with negative developmental outcomes in adulthood. *Journal of experimental child psychology*, 189, 104680.
- Stouthamer-Loeber, M. (1986). Lying as a problem behavior in children: A review. *Clinical Psychology Review*, 6, 267–289.
- Talwar, V., & Crossman, A. (2011). From little white lies to filthy liars: The evolution of honesty and deception in young children. *Advances in Child Development and Behavior*, 40, 140. doi: 10.1016/B978-0-12-386491-8.00004-9
- Talwar, V., & Lee, K. (2002a). Development of lying to conceal a transgression: Children's control of expressive behavior during verbal deception. *International Journal of Behavioral Development*, 26, 436–444.

- Talwar, V., & Lee, K. (2008). Social and cognitive correlates of children's lying behavior. *Child Development, 79*(4), 866-881. doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01164.x
- Talwar, V., Williams, S. M., Renaud, S. J., Arruda, C., & Saykaly, C. (2016). Children's evaluations of tattles, confessions, prosocial and antisocial lies. *International Review of Pragmatics, 8*(2), 334-352.
- Vrij, A. (2008). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities*. John Wiley & Sons.
- Walczyk, J. J., & Fargerson, C. (2019). A cognitive framework for understanding development of the ability to deceive. *New Ideas in Psychology, 54*, 82-92. DOI: [10.1016/j.newideapsych.2019.02.003](https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2019.02.003)